

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (PROJECT) ΤΑΞΗΣ Β1 2015-2016 ΛΥΚΕΙΟ ΒΑΓΙΩΝ – Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ

Στο πρόγραμμα συμμετείχαν 15 μαθητές της τάξης Β1 οι οποίοι χωρίστηκαν σε 4 ομάδες τα ονόματα των οποίων αναφέρονται παρακάτω:

Γαλάνης Χαράλαμπος, Δούκας Αντρέας, Δούσης Παναγιώτης, Ευθυμίου Ισιδώρα, Κατσαβριά Ραφαέλα, Κατσαβριάς Χρήστος, Κιούση Βασιλική, Κόλλιας Φώτης, Μάγκας Χρήστος, Μασούρα Κωνσταντίνα, Μειδάνη Κωνσταντίνα, Μειδάνη Μαρία, Μέξη Δήμητρα, Μπαρδώσας Βαγγέλης, Μπενάκη Σταματία.

Επιμέλεια: Κουρκάκη Σταυρούλα
Οικονομολόγος ΠΕ-09

Για την εργασία αυτή το τμήμα χωρίστηκε σε τέσσερις ερευνητικές ομάδες, που η κάθε μία ασχολήθηκε με ένα ερευνητικό ερώτημα που είχε να κάνει με τα οικονομικά συστήματα. Κάθε ερευνητικό ερώτημα ήρθε εις πέρας και οι πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν οργανώθηκαν και συνοψίστηκαν από όλες τις ομάδες όπως παρουσιάζεται παρακάτω.

Οικονομικό Σύστημα

Το οικονομικό σύστημα είναι το υποσύστημα της κοινωνίας που περιλαμβάνει τις οικονομικές δραστηριότητες, τους οικονομικούς θεσμούς και λειτουργεί σε συνδυασμό με το πολιτικό υποσύστημα και τα άλλα υποσυστήματα της κοινωνίας, αλλά με σχετική αυτονομία και με βάση την δική του λογική. Η οικονομική δραστηριότητα έχει μια ευρύτερη και μια στενότερη έννοια.

Η οικονομική δραστηριότητα με την ευρύτερη έννοια είναι η δραστηριότητα, με την οποία οι άνθρωποι παράγουν αγαθά και υπηρεσίες για την κάλυψη των υλικών τους αναγκών. Σχετικά με την οικονομική δραστηριότητα με την στενότερη έννοια, είναι η δραστηριότητα, η οποία ακολουθώντας τις διαδικασίες του οικονομικού ορθολογισμού, συγκρίνει μεταξύ τους, τους περιορισμένους διαθέσιμους πόρους με σκοπό να βρεθεί – από τους εναλλακτικούς συνδυασμούς χρήσης των περιορισμένων πόρων – ο λιγότερος δαπανηρός ή ο πιο ωφέλιμος συνδυασμός. Ωστόσο, το οικονομικό σύστημα αποτελεί ένα υποσύνολο του κοινωνικού συστήματος. Συνδέεται στενά με το πολιτικό υποσύστημα, με το νομικό υποσύστημα, με το θεσμικό υποσύστημα και με τα άλλα υποσυστήματα του κοινωνικού συστήματος. Η σχετική αυτονομία των υποσυστημάτων συντελέστηκε στην πορεία της ιστορικής εξέλιξης. Αυτό σημαίνει από την μία πλευρά, την σαφέστερη ένταξη σημαντικού μέρους των θεσμών στα διάφορα υποσυστήματα (πολιτικοί θεσμοί, οικονομικοί θεσμοί κ.λπ.) και από την άλλη, την λειτουργία των διάφορων συστημάτων με βάση την δική τους λογική, έτσι ώστε και οι μεταβολές τους να μπορεί να ανάγονται σε αυτήν την λογική. Η έννοια του οικονομικού συστήματος συνεπώς, προϋποθέτει την ιστορική διαδικασία οργάνωσης της οικονομίας σε αυτοτελές υποσύστημα: την διαμόρφωση της καπιταλιστικής οικονομίας της αγοράς. Και αυτό συμβαίνει, διότι στις παραδοσιακές κοινωνίες που προηγήθηκαν του καπιταλισμού, η οικονομική δραστηριότητα ενσωματωνόταν στις άλλες κοινωνικές δραστηριότητες, όπως με τον θεσμό της εκκλησίας ή της οικογένειας. Βασικοί θεσμοί του οικονομικού συστήματος είναι η ιδιοκτησία, η εθνική και διεθνής αγορά, οι επιχειρήσεις, το κράτος και διάφοροι άλλοι οικονομικοί, οργανωτικοί και νομικοί θεσμοί.

Υπάρχουν οικονομικά συστήματα που ανήκουν στην οικονομία με την ευρύτερη έννοια, ενώ υπάρχουν άλλα που ανήκουν στην οικονομία με την στενότερη έννοια. Από την διάκριση των δύο εννοιών απορρέει ότι η οικονομία, η οικονομική διαχείριση που βασίζεται στον οικονομικό ορθολογισμό, στην ορθολογική χρήση των πόρων δεν είναι η μόνη δυνατή και υφιστάμενη οικονομική συμπεριφορά. Το οικονομικό σύστημα διαμορφώθηκε σταδιακά με την μετάβαση από την φυσική οικονομία στην χρηματική οικονομία. Στην διαδικασία αυτή, καθοριστικό ρόλο έπαιξαν ο εκχρηματισμός της οικονομίας, η πλατιά διάδοση των εμπορευματικών και χρηματικών σχέσεων, η μετατροπή του χρήματος και της αύξησής του, με σκοπό των οικονομικών δραστηριοτήτων. Γενικότερα, υπάρχουν πολλές αιτίες που οδηγούν στην μεταβολή των οικονομικών συστημάτων. Οι κυριότερες από αυτές είναι οι εξής:

1. Η αλλαγή του κοινωνικό – οικονομικού σχηματισμού συνεπάγεται τη ριζική αλλαγή του οικονομικού συστήματος. Ο αστικός μετασχηματισμός, η μετάβαση π.χ. από τον φεουδαρχισμό στον καπιταλισμό έχει ως αποτέλεσμα την αντικατάσταση του φεουδαρχικού από το καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα.

2. Οι μεγάλες επιστημονικές ανακαλύψεις και οι νέες τεχνολογίες μπορεί να οδηγήσουν στην αλλαγή του οικονομικού συστήματος. Η Βιομηχανική Επανάσταση είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία της βιομηχανικής κοινωνίας. Η σύγχρονη Τεχνολογική Επανάσταση συνεπάγεται την διαμόρφωση μιας νέας οικονομίας.

3. Οι μεγάλες οικονομικές και πολιτικές κρίσεις συνεπάγονται, κατά κανόνα, μικρότερες ή μεγαλύτερες αλλαγές στα οικονομικά συστήματα. Η Μεγάλη Οικονομική Κρίση του 1929 - 1933 για παράδειγμα, οδήγησε στην εφαρμογή του New Deal στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος είχε ως αποτέλεσμα την διαμόρφωση νέων οικονομικών συστημάτων σε πολλές χώρες.

4. Τέλος, οι ριζικές αλλαγές στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα αποτελούν επίσης, αιτία μεταβολής των οικονομικών συστημάτων. Η νέα παγκοσμιοποίηση παραδείγματος χάριν, συμβάλλει στην δημιουργία της νέας οικονομίας.

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

ΓΕΝΙΚΑ

Ο σοσιαλισμός είναι ένα κοινωνικό και οικονομικό σύστημα που χαρακτηρίζεται από την κοινωνική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής, και συνεταιριστική διαχείριση της οικονομίας. Ο σοσιαλισμός, κατά τον Μαρξ, είναι η μεταβατική περίοδος προς τον ολοκληρωτικό κομμουνισμό. Σε αυτή την περίοδο το κράτος είναι μισό και τείνει προς την εξαφάνιση της ατομικής ιδιοκτησίας στην εργατική τάξη.

Ο όρος ιστορικά, αφορά ένα πολιτικό κίνημα του οποίου η γέννηση τοποθετείται στον 19ου αιώνα, και των οικονομικοκοινωνικών συνθηκών της εποχής.

Η θεωρία που συγκρότησαν ο Κ. Μαρξ και ο Φρ. Ένγκελς, αντιλαμβάνεται τον σοσιαλισμό ως κατώτερη βαθμίδα του κομμουνισμού. Ως βασικό χαρακτηριστικό του σοσιαλισμού είναι η έναρξη μιας μακράς και δύσκολης διαδικασίας υπέρβασης του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Η διαδικασία αυτή ξεκινά από την στιγμή της ανατροπής της αστικής εξουσίας/κυριαρχίας και την κατάληψη της εξουσίας από την εργατική τάξη και το λαό. Ατομική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής καταργείται και ξεκινά η δημιουργία νέων συλλογικών σχέσεων παραγωγής, διανομής των προϊόντων και κατανομής του κοινωνικού πλούτου που θα εξυπηρετούν τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου.

Όσο για το επίπεδο της δημοκρατίας, εφαρμόζεται η εξουσία του οργανωμένου λαού (εργατικά συμβούλια, λαϊκές συνελεύσεις). Οι νέες αυτές σχέσεις παραγωγής στηρίζονται στο ότι τα μέλη μιας κοινωνίας θα προσφέρουν ανάλογα με τις δυνατότητές τους και θα αμείβονται ανάλογα με την εργασία που προσφέρουν.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Η πρώτη προσπάθεια σοσιαλιστικού μετασχηματισμού της αναδύομενης αστικής κοινωνίας, σημειώθηκε στις αρχές του 19ου αιώνα από τον Άγγλο βιομήχανο Ρόμπερτ Όουεν. Αν και παρατηρήθηκαν σημαντικά μεμονωμένα αποτελέσματα, το πείραμά του μακροπρόθεσμα απέτυχε. Η απόπειρα αυτή για πολλούς απέδειξε την αδυναμία της ειρηνικής εγκαθίδρυσης σοσιαλιστικών νησίδων σ' ένα καπιταλιστικό ωκεανό. Ο Όουεν είναι ένας από τους πιο σημαντικούς πρώιμους εκπροσώπους των σοσιαλιστικών ιδανικών, από κοινού με τους Κλοντ Ανρί ντε Σεν Σιμόν και Σαρλ Φουριέ που χαρακτηρίστηκαν αργότερα ως ουτοπικοί σοσιαλιστές. Η ανάλυση του Μαρξ για την πάλη των τάξεων και για τη μεθοδολογία του ιστορικού υλισμού, που στόχευε στην επιστημονική μελέτη της Ιστορίας, είναι καθοριστική για την πορεία του σοσιαλισμού ο οποίος υιοθετεί πιο ριζοσπαστική και επαναστατική προσέγγιση. Μετά τα μέσα του 19ου αιώνα ο σοσιαλισμός βοηθά στην ανάδυση του εργατικού κινήματος και του συνδικαλισμού, αποτελώντας συνήθως το ιδεολογικό τους υπόβαθρο. Χαρακτηριστική έκφραση και

απόπειρα πραγμάτωσης των σοσιαλιστικών ιδεών αποτελεί η Παρισινή Κομμούνα του 1871, ή αλλιώς σύμφωνα με έκφραση του Μαρξ «η έφοδος του ανθρώπου προς τον ουρανό», η οποία κράτησε μόνο δύο μήνες. Την ίδια περίοδο η Πρώτη Διεθνής, μία διεθνής σοσιαλιστική πολιτική οργάνωση η οποία είχε ιδρυθεί από τους Μαρξ και Πιερ-Ζοζέφ Προυντόν, διασπάται σε αναρχικούς και μαρξιστές, με κύριο σημείο διαφωνίας τον δρόμο που πρέπει να ακολουθήσει για να μετασχηματιστεί η Ανθρωπότητα προς τον κομμουνισμό. Ο Μιχαήλ Μπακούνιν υποστηρίζει την άμεση μετάβαση σε μία αταξική, ακρατική και αυτοδιευθυνόμενη κομμουνιστική κοινωνία μέσω λαϊκής επαναστατικής ρήξης με το αστικό καθεστώς, ενώ ο Μαρξ υποστηρίζει πως μεταξύ της επανάστασης και της οικοδόμησης του κομμουνισμού πρέπει να μεσολαβήσει μία κρατικιστική, μεταβατική περίοδος όπου το κράτος θα είναι υπό τον έλεγχο της μεγάλης πλειονότητας του πληθυσμού, της εργατικής τάξης (δικτατορία του προλεταριάτου). Αυτή είναι η απαρχή της διαίρεσης των σοσιαλιστών σε ελευθεριακούς και κρατικιστές. Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος αποτέλεσε την αφορμή για την οριστική απόσχιση των σοσιαλδημοκρατών από τον επαναστατικό μαρξισμό. Αργότερα, μετά τη Μεγάλη Ύφεση, οι περισσότεροι σοσιαλδημοκράτες εγκατέλειψαν οριστικά τον μαρξισμό και την αμφισβήτηση της ελεύθερης αγοράς και του καπιταλισμού, υιοθετώντας αντίθετα τον κεϋνσιανισμό και το κράτος πρόνοιας ως κεντρικό οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό τους μοντέλο. Παράλληλα τα επαναστατικά μαρξιστικά κόμματα άρχισαν να συσπειρώνονται γύρω από τον λενινισμό, την πολιτική θεωρία και πρακτική του ρωσικού κόμματος των Μπολσεβίκων, οι οποίοι το 1917 κατάφεραν να ανατρέψουν τόσο την απολυταρχική τσαρική μοναρχία όσο και το φιλελεύθερο καθεστώς που είχε εμφανιστεί μετά από μία προηγούμενη εξέγερση, και να εγκαθιδρύσουν ένα νέο καθεστώς που όρισαν ως δικτατορία του προλεταριάτου. Εκείνη ήταν και η περίοδος που τα λενινιστικά κόμματα διεθνώς άρχισαν να ονομάζονται «Κομμουνιστικά». Κατά τη δεκαετία του 1960, σε μία εποχή αμφισβήτησης του κατεστημένου στις χώρες της Δύσης και ανάδυσης μίας άντεργκραουντ αντικουλτούρας, συνέβησαν σημαντικές θεωρητικές και πρακτικές εξελίξεις στον ευρύτερο σοσιαλιστικό χώρο με τελικό αποτέλεσμα την εμφάνιση νέων κοινωνικών κινημάτων και πολιτικών θεωριών, όπως η Νέα Αριστερά, το αφροαμερικανικό κίνημα πολιτικών δικαιωμάτων, ο μεταμαρξισμός, οι καταστασιακοί, ο σύγχρονος φεμινισμός, η αυτονομία, η πολιτική οικολογία, η κοινωνική οικολογία κλπ. Υπό τέτοιες συνθήκες, στη συνέχεια αναδύθηκε ο ευρωκομμουνισμός με αφορμή την Άνοιξη της Πράγας, αλλά και ο σύγχρονος μετααριστερός και εξεγερσιακός αναρχισμός, ο οποίος άσκησε κριτική στον κλασικό σοσιαλισμό και στις ιστορικές, σοσιαλιστικές τάξεις του κοινωνικού αναρχισμού.

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο σοσιαλισμός στην Ελλάδα αναπτύχθηκε τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου και κυρίως στις αρχές του 20ου, όταν η Ελλάδα προσχώρησε στο διεθνή οικονομικό έλεγχο, κάτι σαν το σημερινό μνημόνιο, με αποτελέσματα πείνα, αύξηση φορολογίας και μαζική μετανάστευση, κυρίως προς τις ΗΠΑ. Το πρώτο σοσιαλιστικό κίνημα φτιάχνεται γύρω στο 1900. Προϋπήρχαν σοσιαλιστικές ομάδες και μεμονωμένοι σοσιαλιστές, κυρίως διανοούμενοι. Στα Επτάνησα, που είχαν κοινωνική δομή αντίστοιχη των δυτικών κοινωνιών, φτιάχτηκαν τα πρώτα κινήματα ριζοσπαστών, αρχικά με εθνικιστικό προοδευτικό πρόσημο και έπειτα με πιο ριζοσπαστικό προσανατολισμό. Οι φτωχοί στα Επτάνησα ήταν σε χειρότερη θέση απ' ό,τι στην υπόλοιπη Ελλάδα (κι αντίστοιχα οι

πλούσιοι σε πολύ καλύτερη). Στα Επτάνησα φτιάχνεται το πρώτο σύγχρονο κίνημα, των Ριζοσπαστών. Δεν είναι ακριβώς σοσιαλιστικό, είναι παρόμοιο με αυτό των χαρτιστών στην Αγγλία. Το κίνημα είναι ισχυρό κυρίως στην Κεφαλονιά. Η εξέλιξη του σοσιαλισμού δεν είχε γερές βάσεις: είχε κάποιο έρεισμα στα πρώτα βιομηχανικά κέντρα, αλλά δεν υπήρχε απαραίτητα ταύτιση των συνδικαλιστικών αγώνων με τις σοσιαλιστικές ιδέες. Δυσχεραινόταν από τις ευκαιρίες κοινωνικής ανέλιξης που υπήρχαν στην Ελλάδα, είτε λόγω παράδοσης, είτε λόγω δυνατότητας γεωγραφικής μετακίνησης, κυρίως μέχρι το Μεσοπόλεμο. Πολύς κόσμος πίστευε ότι μπορούσε να βελτιώσει τη θέση του εντός του συστήματος. Ο Παναγιώτης Νούτσος περιγράφει στο βιβλίο του «Η σοσιαλιστική σκέψη στην Ελλάδα» στοιχεία μεταφοράς των ιδεατών ευρωπαϊών σοσιαλιστών στην Ελλάδα. Υπήρχαν κάποιες ομάδες που αναπτύσσονταν: διανοούμενοι και ακτιβιστές όπως ο Καλλέργης, που δεν είχαν όμως πραγματική επίδραση στις πολιτικές εξελίξεις. Δεν ήταν καν οργανωμένοι σε εθνικό επίπεδο, δεν είχαν πολιτικές αξιώσεις, ήταν πολύ πίσω ακόμα και σε σχέση με χώρες όπως η Βουλγαρία και η Σερβία. Δεν υπήρχε πρωτότυπη σοσιαλιστική σκέψη στον ελληνικό χώρο μέχρι τον 20ό αιώνα, όπου εμφανίζεται ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου, που γίνεται και ο πρώτος σοσιαλιστής πρωθυπουργός της Ελλάδας το 1924. Το 1862 γίνεται επανάσταση που δίνει στη χώρα ένα εξαιρετικά φιλελεύθερο πολίτευμα, για τα μέτρα της εποχής, με αποτέλεσμα να απουσιάζουν από την Ελλάδα οι παράγοντες που οδήγησαν στη δημιουργία σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα αναπτύχθηκαν σε χώρες με καταπιεστικά καθεστώτα, και προσέλκυσαν μαζική υποστήριξη παλεύοντας για τον εκδημοκρατισμό τους. Στην Ελλάδα οι απλοί άνθρωποι είχαν πρόσβαση στην εξουσία, έστω και στρεβλά και άδικα, μέσω των πελατειακών μηχανισμών. Έτσι δεν αντιλαμβάνονταν το καθεστώς ως ιδιαίτερα αυταρχικό. Η Ελλάδα ήταν συνδεδεμένη με χώρες όπου δεν είχε εδραιωθεί ο μαρξιστικός σοσιαλισμός, που έδωσε το πρότυπο των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων. Έπαιρνε τις ιδέες της κυρίως από τη Γαλλία και την Ιταλία, ενώ και κάποια τμήματα της εμπορικής τάξης είχαν συνδεθεί με την Αγγλία. Σε καμία από αυτές τις χώρες όμως δεν υπήρχε ισχυρός σοσιαλισμός τον 19ο αιώνα. Η Ελλάδα ήρθε σε επαφή με τον μαρξισμό μετά το 1912. Τις σοσιαλιστικές ιδέες στην Ελλάδα εισήγαγαν εξαιρετικά πρώιμα θεωρητικοί όπως ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών Φραγκίσκος Πυλαρινός, και αργότερα ο Αμπελινόπουλος. Οι έλληνες σοσιαλιστές δεν ήταν οργανωμένοι σε κίνημα, ούτε είχαν συνολική ανάλυση για το τι συνέβαινε στη χώρα ώστε να παλέψουν για μια συστημική αλλαγή.

Ανρί ντε Σαιν-Σιμόν

Ο Ανρί ντε Σαιν-Σιμόν (17 Οκτωβρίου 1760 - 19 Μαΐου 1825), ήταν Γάλλος πρώιμος σοσιαλιστής θεωρητικός, η φιλοσοφική και πολιτική σκέψη τού οποίου έθεσε τα θεμέλια πολλών φιλοσοφικών θεωριών του 19ου αιώνα και κυρίως του Μαρξισμού, του Θετικισμού, και της επιστήμης της Κοινωνιολογίας. Αν και γεννημένος σε αριστοκρατική οικογένεια, οι πολιτικές θεωρίες που υιοθέτησε αποτέλεσαν όπλο στα χέρια της αντίπαλης των αριστοκρατών, λαϊκής τάξης. Είναι επίσης ο πρώτος που εισηγήθηκε την πολιτική ένωση της Ευρώπης. Πολέμιος των στείρων πολιτικών μεθόδων, κατέκρινε τους νομομαθείς για το γεγονός ότι ερμήνευαν και έφτιαχναν τους νόμους σαν να απευθύνονταν σε άψυχα πράγματα. Δεν φτιάχνουν οι νόμοι την κοινωνία, η κοινωνία φτιάχνει τους νόμους, συνήθιζε να λέει και δημιουργεί με το φίλο του Αύγουστο Κοντ την επιστήμη της κοινωνιολογίας, θέλοντας να υποτάξει τους νόμους κάτω από τα πόδια του λαού και όχι πάνω από το κεφάλι του, αντιστροφή της πυραμίδας εντυπωσιακή για την εποχή εκείνη. Το πρώτο βήμα προς το σοσιαλισμό έχει γίνει με τη μετατόπιση του ενδιαφέροντος από τους νόμους στην κοινωνία.

Σαρλ Φουριέ

Ο Σάρλ Φουριέ (7 Απριλίου 1772 - 10 Οκτωβρίου 1837) ήταν γάλλος σοσιαλιστής φιλόσοφος και διανοητής. Αποκήρυξε τα υπάρχοντα συστήματα και ανέπτυξε μια μορφή ουτοπικού σοσιαλισμού. Το πιστεύω του ήταν ότι τα ένστικτα του ανθρώπου σωστά διοχετευμένα θα οδηγούσαν στην κοινωνική αρμονία. Για να επιτευχθεί αυτό, έπρεπε να καταστραφούν αρκετοί από τους πλασματικούς περιορισμούς του πολιτισμού. Η κοινωνική οργάνωση για μια τέτοια εξέλιξη θα ήταν κυρίως αγροτική, με συστηματική διαμόρφωση και θα βασιζόταν στη «φάλαγγα» (Phalanx), μία οικονομική ομάδα 1620 ανθρώπων, οι οποίοι θα ζούσαν σε φαλανστήρια, ένα κτίριο στο οποίο θα ζούσαν όλοι και οι δουλειές θα μοιράζονταν σύμφωνα με τις φυσικές τάσεις του κάθε μελους. Σε γενικές γραμμές ήταν ένα αρκετά οργανωμένο σύνολο, το οποίο εφαρμόστηκε αρκετά εκτεταμένα στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Έντουαρντ Μπέρνσταϊν

Ο Έντουαρντ Μπέρνσταϊν (6 Ιανουαρίου 1850 - 18 Δεκεμβρίου 1932) ήταν Γερμανός σοσιαλδημοκράτης θεωρητικός και πολιτικός, μέλος του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος της Γερμανίας, καθώς και ιδρυτής του εξελικτικού σοσιαλισμού και του ρεβιζιονισμού. Το έργο του "Οι Προϋποθέσεις για το Σοσιαλισμό και τα Καθήκοντα της Σοσιαλδημοκρατίας" (1899), στο οποίο αντικρούονται οι προβλέψεις του Μαρξ για την επικείμενη παρακμή και εξαφάνιση του καπιταλισμού, θεωρείται από τα πιο σημαντικά του. Σε αυτό ο Bernstein επισημαίνει πραγματικά γεγονότα από τα οποία προκύπτει ότι οι προβλέψεις του Μαρξ δεν επιβεβαιώνονται: σημειώνει ότι η συγκέντρωση της καπιταλιστικής βιομηχανίας, αν και σημαντική, δεν έχει γίνει μονοπώλιο και ότι η ιδιοκτησία του κεφαλαίου γίνεται όλο και περισσότερο, και όχι λιγότερο, διαμοιρασμένη. Τονίζει επίσης τα σημεία που θεωρεί ως εσφαλμένα στην εργασιακή θεωρία της αξίας του Μαρξ.

Δημοκρατικός σοσιαλισμός

Ο δημοκρατικός σοσιαλισμός είναι κεντροαριστερός πολιτικός χώρος, συγγενής με τη σοσιαλδημοκρατία. Συνήθως εκπροσωπείται από κόμματα τα οποία ήταν παλαιότερα σοσιαλιστικά και μετατράπηκαν λόγω των θεσμών της φιλελεύθερης δημοκρατίας σε δημοκρατικά σοσιαλιστικά. Ο δημοκρατικός σοσιαλισμός δεν αντιτίθεται ούτε στον φιλελεύθερο κοινοβουλευτισμό ούτε στον καπιταλισμό, πιστεύοντας σε μια αντιπροσωπευτική δημοκρατία όπου επιτρέπεται η ιδιωτική ιδιοκτησία των επιχειρήσεων και των μέσων παραγωγής, αλλά το κράτος είναι σε θέση να ελέγξει τους ιδιώτες επιχειρηματίες ανά πάσα στιγμή. Ακόμη, ο δημοκρατικός σοσιαλισμός υποστηρίζει πως το κράτος πρέπει να επιτηρεί αυστηρά την ελεύθερη αγορά και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις ώστε να υπηρετείται το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου. Έτσι, ιδανικά, το κράτος συντηρεί

ένα πλέγμα προστασίας των πιο αδύναμων πολιτών, ενώ ο καθένας συνεισφέρει στα δημόσια βάρη αναλόγως με τη δύναμή του. Η διαφοροποίηση του δημοκρατικού σοσιαλισμού από τα επίσης κεντροαριστερά κινήματα και κόμματα της σοσιαλδημοκρατίας είναι ότι η σοσιαλδημοκρατία κινείται περισσότερο στα πλαίσια ενός φιλελεύθερου κράτους εμπλουτισμένου με στοιχεία κρατικοσοσιαλιστικής αντίληψης: μεικτή οικονομία, κράτος πρόνοιας κλπ. Η διαφορά του από τον επαναστατικό σοσιαλισμό, όπως ο λενινισμός, είναι ότι ο δημοκρατικός σοσιαλισμός δεν στοχεύει ούτε στην κατάργηση της ταξικής διαίρεσης μέσω της όξυνσης της ταξικής πάλης, ούτε στον επαναστατικό μετασχηματισμό της κοινωνίας σε σοσιαλιστική, ενώ αποδέχεται πλήρως την ιδιωτική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και τη διανομή των παραγόμενων αγαθών μέσω της ελεύθερης αγοράς, στο πλαίσιο μίας καπιταλιστικής οικονομίας.

Σοσιαλδημοκρατία

Η σοσιαλδημοκρατία τοποθετείται στα κεντροαριστερά του πολιτικού φάσματος. Ιστορικά, η σοσιαλδημοκρατία ήταν ένα σοσιαλιστικό κίνημα που υποστήριζε τη δημιουργία μιας σοσιαλιστικής οικονομίας, με τη στενή έννοια του όρου, μέσα από τις πολιτικές μεταρρυθμίσεις οι οποίες επρόκειτο να επιτευχθούν με την ταξική πάλη. Στις αρχές του 20ου αιώνα, ωστόσο, μια σειρά σοσιαλιστικών κομμάτων απέρριψε την επανάσταση και άλλες παραδοσιακές ιδέες του μαρξισμού, όπως η ταξική πάλη, και έλαβε πιο μετριοπαθείς θέσεις. Αυτές οι μετριοπαθείς θέσεις περιλαμβάνουν την πεποίθηση ότι ο ρεφορμισμός είναι ένας επιθυμητός δρόμος προς την επίτευξη του σοσιαλισμού. Η σοσιαλδημοκρατική αντίληψη για το σοσιαλισμό είναι αυτή ενός συνόλου πολιτικών και ηθικών αξιών, όπως η αλληλεγγύη, η ισότητα και η άνευ όρων υποστήριξη για τη φιλελεύθερη κοινοβουλευτική δημοκρατία, και όχι αυτή μιας προκαθορισμένης *a priori*, συγκεκριμένης μορφής κοινωνικής και οικονομικής οργάνωσης. Ο στόχος της σύγχρονης σοσιαλδημοκρατίας είναι η μεταρρύθμιση του καπιταλισμού ώστε να ευθυγραμμιστεί με τα ηθικά ιδεώδη της σοσιαλδημοκρατίας παρά η δημιουργία ενός εναλλακτικού και αμιγώς σοσιαλιστικού οικονομικού συστήματος. Με άλλα λόγια, η σοσιαλδημοκρατία υποστηρίζει την ανάπτυξη του μικτού οικονομικού συστήματος και είναι πλήρως συμβατή με την καπιταλιστική οργάνωση της παραγωγής, εφόσον τούτη είναι οικονομικά αποδοτική, εφόσον αυξάνει το γενικό επίπεδο της ευημερίας και εφόσον η παραγόμενη υπεραξία κατανέμεται με εύλογο τρόπο στους παραγωγικούς συντελεστές, δηλαδή την επιχειρηματικότητα, την εργασία και το κεφάλαιο. Η σοσιαλδημοκρατία, επομένως, υποστηρίζει την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, δημιουργεί όμως και θεσμούς ελέγχου της αγοράς. Στόχος της είναι η εξομάλυνση των ανισοτήτων που δημιουργούνται από τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς. Στην υλοποίηση αυτού του στόχου συμβάλλει το κράτος που ασκεί ρυθμιστικό και ελεγκτικό ρόλο. Ταυτόχρονα όμως, η σύγχρονη σοσιαλδημοκρατία απορρίπτει τον κρατισμό και σε μεγάλο βαθμό απορρίπτει το κράτος-παραγωγό και βιομήχανο. Τούτο διότι υπάρχει ένα σημείο πέρα από το οποίο η διόγκωση του κράτους συμπίεζει την ελεύθερη οικονομία σε βαθμό που αποβαίνει εναντίον των συμφερόντων των εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα, και υπέρ μόνο μιας προνομιούχας τάξης γραφειοκρατών και κρατικών υπαλλήλων.

Ελευθεριακός σοσιαλισμός

Ο ελευθεριακός σοσιαλισμός περιλαμβάνει μία ομάδα πολιτικών θεωριών που στοχεύουν σε μία αυτοδιευθυνόμενη κοινωνία χωρίς κράτος, όπου οι άνθρωποι συνεργάζονται ελεύθερα ως ίσοι (αυτός είναι περίπου ο ορισμός που δίνει στην ιδεατή αταξική, κομμουνιστική κοινωνία ο Φρίντριχ Έγκελς). Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί δίνοντας τον άμεσο έλεγχο των μέσων παραγωγής (π.χ. εργοστάσια, γαίες, μεγάλες επιχειρήσεις) και την ευθύνη των πολιτικών αποφάσεων στην εργατική τάξη ή, ευρύτερα, στην κοινωνία, η οποία θα τα διαχειρίζεται μέσα από αμεσοδημοκρατικές διεργασίες σε επίπεδο τοπικών κοινοτήτων. Πολλοί ελευθεριακοί σοσιαλιστές έχουν προτείνει την εθελοντική συνομοσπονδιοποίηση αυτών των αυτοδιοικούμενων κοινοτήτων σε περιφερειακό, ή και παγκόσμιο επίπεδο.

Σήμερα, ο όρος ελευθεριακός χώρος ή αντιεξουσιαστικός χώρος χρησιμοποιείται ευρύτερα για να περιγράψει όχι μόνο τους επιγόνους του ιστορικού ελευθεριακού σοσιαλισμού, αλλά και για παρεμφερή πολιτικά κινήματα που απορρίπτουν ή επιχειρούν να υπερβούν τον κλασικό σοσιαλισμό από αντικαπιταλιστική και αντικρατική σκοπιά (π.χ. ο αναρχοατομικισμός, ο μετααριστερός αναρχισμός, το αυτόνομο κίνημα, η κοινωνική οικολογία κλπ). Στον αγγλοσαξονικό κόσμο, ο όρος ελευθεριακός ή δεξιός ελευθεριακός χρησιμοποιείται εναλλακτικά και για να περιγράψει τον αναρχοκαπιταλισμό.

ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

Οι Πατέρες του κομμουνισμού ΒΛΑΝΤΙΜΙΡ ΛΕΝΙΝ ,ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΕΓΚΕΛΣ, ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ

Ο κομμουνισμός ως έννοια σχετίζεται με μια μορφή κοινωνίας η οποία θα λειτουργεί αμεσοδημοκρατικά και αποκεντρωμένα, χωρίς κράτος ή διακριτές κοινωνικές τάξεις. Ο κομμουνισμός θεωρείται η ανώτερη βαθμίδα εξέλιξης του σοσιαλισμού. Στον κομμουνισμό, η ύπαρξη του κράτους ως μηχανισμού παγίωσης της εξουσίας της άρχουσας τάξης, όπως και οι ίδιες οι κοινωνικές τάξεις είναι πλέον περιττά. Το ταξικό και εξουσιαστικό δίπολο όλων των προηγούμενων ταξικών κοινωνιών (άρχουσα τάξη και καταπιεσμένες τάξεις) παύει να υφίσταται, ενώ η κοινωνία οργανώνεται πάνω στην βάση των ελεύθερα συνεταιρισμένων παραγωγών.

Παρόλο που μικρές, αποσπασματικές κομμουνιστικές κοινότητες υπήρξαν στην ανθρώπινη Ιστορία (πρωτόγονος κομμουνισμός), οι Καρλ Μαρξ και Φρίντριχ Ένγκελς ήταν οι πρώτοι που έθεσαν στερεή θεωρητική βάση για τον κομμουνισμό ως σοσιαλιστικό πολιτικό κίνημα. Ο ευρύτερα γνωστός τύπος θεωρητικής και πολιτικής προσέγγισης της κομμουνιστικής κοινωνίας είναι ο μαρξισμός και τα διάφορα παράγωγά του (λενινισμός, συμβουλιακός κομμουνισμός) κλπ.

Ο μαρξισμός χρησιμοποιεί ως βασική μεθοδολογία για την ανάλυση των κοινωνιών και των τρόπων παραγωγής, την υλιστική αντίληψη της Ιστορίας. Ο υλισμός ως αντίληψη για τον κόσμο, βασίζεται πάνω στην αρχή που λέει ότι η ανθρώπινη δραστηριότητα είναι η μόνη υπεύθυνη για το παρόν και το μέλλον της ανθρωπότητας και της κοινωνίας. Η υλιστική αντίληψη της ιστορίας μέχρι τώρα διακρίνει και αναλύει τους εξής τρόπους παραγωγής άρα και τις εξής μορφές κοινωνικής οργάνωσης από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα: δουλοκτησία, φεουδαρχία, καπιταλισμός και, τελικώς, κομμουνισμός.

Οι μορφές/τρόποι οργάνωσης της κοινωνίας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, αναπτύσσονται με βάση τις παραγωγικές σχέσεις. Κινητήρια δύναμη της ιστορίας και της εξέλιξης των κοινωνιών και των πολιτισμών είναι η πάλη των τάξεων. Στη διάρκεια της ανθρώπινης εξέλιξης τα κοινωνικοπολιτικά και οικονομικά συστήματα γεννιούνται, αναπτύσσονται, πεθαίνουν και αντικαθίστανται από νέα.

Πολλά κοινωνικά συστήματα τα οποία έχουν αναπτυχθεί και καταστραφεί από την έναρξη της ανθρώπινης Ιστορίας. Ωστόσο, οι κοινωνικές τάξεις και το κράτος δεν υπήρχαν πάντοτε. Δημιουργήθηκαν με την εμφάνιση του αγροτικού πολιτισμού, όταν οι νομαδικές φυλές πρωτοεγκαταστάθηκαν και ξεκίνησαν να εξασκούν τη γεωργία. Πριν από αυτό, οι άνθρωποι ζούσαν σε ένα είδος μη ταξικής κοινωνίας που μπορεί να περιγραφεί ως πρωτόγονος ή φυσικός κομμουνισμός.

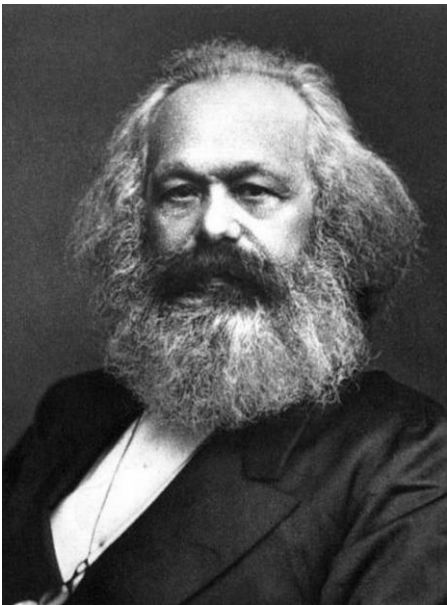
Ο πρωτόγονος κομμουνισμός τερματίστηκε όταν η γεωργία δημιούργησε τις συνθήκες για ιδιωτική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής (το οποίο, την συγκεκριμένη περίοδο, απλά σήμαινε ιδιωτική ιδιοκτησία της καλλιεργούμενης γης). Αυτή η διαφοροποίηση των ανθρώπων σε γαιοκτήμονες και σε εκείνους που είχαν την ανάγκη να εργαστούν σε γη άλλων για να ζήσουν, είχε ως αποτέλεσμα το δουλοκτητικό σύστημα της Αρχαιότητας. Αυτό το σύστημα τελικά άνοιξε τον δρόμο στον φεουδαλισμό του Μεσαίωνα, ο οποίος τελικά άνοιξε τον δρόμο στον καπιταλισμό.

Ο κομμουνισμός αποτελεί την ανώτατη εξελικτική βαθμίδα της κοινωνίας, στην οποία το κράτος μαραζώνει και τελικά εξαφανίζεται αφού πλέον δεν είναι αναγκαίο και δεν νοείται

ατομική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής ή διακριτές κοινωνικές τάξεις. Στον κομμουνισμό η ιδιοκτησία είναι συλλογική και όλοι οι άνθρωποι έχουν ισότιμο κοινωνικό status και δικαιώματα.

Ως πολιτικός χώρος στο ευρύτερο πλαίσιο της αριστεράς, ο κομμουνισμός εκφράζει αυτήν την προσδοκώμενη κοινωνία μέσω ενός σοσιαλιστικού λαϊκού κινήματος το οποίο αντιτίθεται στον καπιταλισμό.

Κάρολος Μαρξ

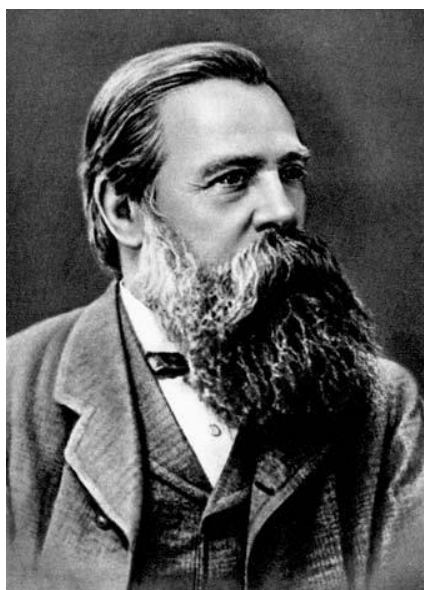

Γεννήθηκε το 1818 στην πόλη Τριέρ της Πρωσίας και πέθανε στις 14 Μαρτίου του 1883 στο Λονδίνο. Είναι θεμελιωτής του διαλεκτικού και ιστορικού υλισμού, της μαρξιστικής πολιτικής οικονομίας και του επιστημονικού κομμουνισμού. Επίσης υπήρξε θεμελιωτής των πρώτων διεθνών προλεταριακών οργανώσεων. Φοίτησε στη Νομική σχολή του Πανεπιστημίου στις Βόννης και του Βερολίνου, όπου μελέτησε κυρίως φιλοσοφία και ιστορία.

Μετά το 1843 εγκαταστάθηκε στη Γαλλία όπου άρχισε να συνεργάζεται με τον Φρίντριχ Ένγκελς. Το 1844 γνωρίζει τον Προυντόν και τον Μπακούνιν, με τους οποίους συνεργάζεται στην εφημερίδα «Vorwärts» («Εμπρός»). Οι Γερμανοί ηγεμόνες αντιδρούν στα δημοσιεύματά του και τον εκτοπίζουν το 1845 στις Βρυξέλλες. Τον Σεπτέμβριο της ίδιας χρονιάς, συνοδευόμενος από τον φίλο του Ένγκελς, πηγαίνει στην Αγγλία για να μελετήσει την κατάσταση των εργατών. Επιστρέφοντας και οι δύο στις Βρυξέλλες γράφουν το έργο «Η γερμανική ιδεολογία». Αποπειρώνται να δημιουργήσουν ένα ευρύτερο κομμουνιστικό κίνημα, αλλά ο Γερμανός πρέσβης στο Βέλγιο ζητάει την εκτόπισή του. Ο Μαρξ βρίσκεται σε διαρκή επαφή με τις εργατικές οργανώσεις σε Αγγλία, Γαλλία και Γερμανία. Εκείνη την περίοδο καλείται να αναδιοργανώσει το «Σύνδεσμο των Δικαίων» μία μυστική οργάνωση που είχε αποκτήσει διεθνιστικό χαρακτήρα. Ο Σύνδεσμος αντικαθιστά στην ονομασία του τη λέξη «Δικαίων» με τη λέξη «Κομμουνιστών» και το κεντρικό σύνθημα «Όλοι οι άνθρωποι είναι αδέρφια» μετατρέπεται σε «Προλετάριοι όλων των χωρών, ενωθείτε!». Έξι μήνες μετά ο Σύνδεσμος του αναθέτει τη σύνταξη του «Κομμουνιστικού Μανιφέστου», το οποίο ο Μαρξ ολοκληρώνει το 1848.

Τον Μάιο του 1849 καταφεύγει και πάλι στη Γαλλία. Αποχωρεί από τον Σύνδεσμο φτωχός και χωρίς δουλειά. Ζει πλέον από τη συγγραφή των έργων. Αποφεύγοντας πλέον κάθε ενεργό ανάμειξη στην πολιτική, αφιερώνεται αποκλειστικά στη συγγραφή του μεγαλύτερου έργου του, του «Κεφαλαίου». Το 1849 εγκαταστάθηκε στο Λονδίνο, όπου έζησε το υπόλοιπο της ζωής του. Λόγω του θανάτου του δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει και τους τρεις τόμους του Κεφαλαίου, έτσι τους δύο τελευταίους τόμους τους συνέταξε ο συνεργάτης του Φρίντριχ Ένγκελς.

Φρίντριχ Ένγκελς

Γεννήθηκε στο Μπάρμεν της Γερμανίας (σημερινό Βούπερταλ) το 1820 και πέθανε στις 5 Αυγούστου το 1895 στο Λονδίνο. Επεξεργάστηκε μαζί με τον Καρλ Μαρξ την θεωρία του επιστημονικού Κομμουνισμού και του διαλεκτικού υλισμού. Συνέγραψε επίσης, μαζί με τον Μαρξ, το Κομμουνιστικό Μανιφέστο και Το Κεφάλαιο. Ο Φρίντριχ Ένγκελς ήταν ο μεγαλύτερος γιος ενός επιτυχημένου βαμβακοβιομηχάνου της Πρωσίας. Οι σχέσεις του με τον πατέρα του ήλθαν από νωρίς σε κρίση λόγω της αθέϊας του υιού.

Στα 17 του, ο Ένγκελς παράτησε το σχολείο λόγω οικογενειακών προβλημάτων. Την επόμενη χρονιά, όταν ήταν 18 χρονών, ο πατέρας του τον έστειλε στη δουλειά ως λογιστή σε μια εμπορική επιχείρηση τρίτων στη Βρέμη. Το 1844-45 εντάχθηκε στην Ένωση των Δικαίων στο Παρίσι --μια μυστική επαναστατική ένωση-- μαζί με τον Μαρξ. Επιστρέφει στη Γερμανία, όπου αρχίζει να δικτυώνεται με Γερμανούς σοσιαλιστές. Μετακομίζει στις Βρυξέλλες. Μπαίνει στην Γερμανική Κομμουνιστική Ένωση. Όταν επιστρέφει στην Αγγλία, δέχεται να ξαναδουλέψει στην εταιρία στο Μάντσεστερ (όπου ο πατέρας του είχε μέρος των μετοχών) για να βοηθήσει τον Μαρξ οικονομικά με ένα νέο εκδοτικό εγχείρημα. Στο Μάντσεστερ, απασχολείται ως λογιστής. Το 1864, γίνεται τελικά συνεταίρος. Πέντε χρόνια μετά τα παρατάει για να αφιερωθεί περισσότερο στη μελέτη. Και την επόμενη χρονιά μετακομίζει στο Λονδίνο όπου και ζει μέχρι το θάνατο του Μαρξ, βοηθώντας τον όπως μπορούσε να γράψει το Κεφάλαιο, επιμελούμενος εκδόσεις των έργων του μετά τον θάνατό του, και συνεχίζοντας την συγγραφή και τη δουλειά της πολιτικής οργάνωσης της εργατικής τάξης διεθνώς.

Μαρξ και Ένγκελς

Το Κεφάλαιο σε 5 λεπτά

<https://youtu.be/wt5qe6wfQKw?t=24>

Βλαντίμιρ Ιλίτς Ουλιάνοβ, Λένιν

Είναι ένας από τους βασικούς ηγέτες της Οκτωβριανής Επανάστασης και του μετεπαναστατικού σοβιετικού κράτους. Γεννήθηκε στις 22 Απριλίου του 1870 στην πόλη

Σιμπίρσκ της Ρωσίας. Ο Λένιν σπούδασε νομικά, ενώ ήδη κατά τη διάρκεια των σπουδών του μελετούσε ενδελεχώς το έργο του Μαρξ και οργάνωσε μαρξιστικό κύκλο, δημιουργώντας επαφές και με την επαναστατική νεολαία άλλων πόλεων. Η δράση του Λένιν οδήγησε στο να υποστεί αλλεπάλληλες συλλήψεις, εκτοπισμούς και εξορίες από το τσαρικό καθεστώς. Το Δεκέμβριο του 1895 ο Λένιν και οι στενότεροι συνεργάτες του συνελήφθησαν, με αποτέλεσμα ο ίδιος να περάσει το 1896 στη φυλακή, και τον Φεβρουάριο του 1897 εξορίστηκε για τρία χρόνια στην επαρχία Γενισέης, στην ανατολική Σιβηρία. Το 1900 αρχίζει από το εξωτερικό την έκδοση της εφημερίδας «Ισκρα», με την οποία καθοδηγεί την εργατική τάξη στη Ρωσία, ενώ μετά τη διάσπαση του Ρωσικού Σοσιαλιστικού Δημοκρατικού Κόμματος των Εργαζομένων (RSDLP) σε Μπολσεβίκους (πλειοψηφία) και Μενσεβίκους (μειοψηφία), ο Λένιν μετατράπηκε σε ηγέτη του μπολσεβικικού τμήματος, το οποίο αργότερα μετεξελίχθηκε σε μπολσεβικικό κόμμα. Μετά την αποτυχία της Επανάστασης του 1905-1907, ο Λένιν επέστρεψε στο εξωτερικό και αναλύοντας τα αίτια της ήττας των επαναστατικών δυνάμεων, συνέχισε να ταξιδεύει στην Ευρώπη και συμμετείχε σε πολλά σοσιαλιστικά συνέδρια και δραστηριότητες. Στις 16 Απριλίου του 1917 επέστρεψε στην Αγία Πετρούπολη από την Ελβετία, μετά την πτώση του τσάρου Νικόλαου Β', και ανέλαβε ηγετικό ρόλο στο μπολσεβικικό κίνημα, εκδίδοντας τις «Θέσεις της 4ης του Απρίλη». Ο Λένιν πέθανε στις 21 Ιανουαρίου 1924, στην Γκόργκι.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ

Το χρήμα στην κομμουνιστική κοινωνία χάνει την ανταλλακτική του αξία και χρησιμοποιείται ως απλή λογιστική μονάδα ανταλλαγής αγαθών (και όχι πια προϊόντων), βάση της αξίας χρήσης των αγαθών αυτών. Τούτο εξηγείται ως εξής: Το χρήμα σε κάθε ταξική κοινωνία έχει διπλό χαρακτήρα. Από τη μια χρησιμοποιείται ως ισοδύναμο ανταλλαγής προϊόντων (πχ ένα σπίτι τόσα χρήματα), από την άλλη όμως έχει την δική του -ανεξάρτητη από τα προϊόντα- αξία. Συσσωρεύεται και είναι μόνο του, πηγή πλούτου και εξουσίας.

Αντιθέτως στον κομμουνισμό το γενικό ισοδύναμο ανταλλαγής αγαθών δεν θα επιτρέπει την συσσώρευσή του, συνεπώς θα δρα αποτρεπτικά ως προς την επανεμφάνιση ταξικών διαιρέσεων και ανισοτήτων.

Στον κομμουνισμό τα μέσα παραγωγής (γη, εργοστάσια, μεγάλες επιχειρήσεις) αποτελούν κοινωνική / κοινοτική ιδιοκτησία και όχι ατομική, ενώ υφίστανται συλλογική διαχείριση από τους εργαζόμενους/παραγωγούς, με στόχο την κάλυψη των υλικών αναγκών όλων των πολιτών κατά το ρητό:

Από τον καθένα ανάλογα με τις δυνατότητές του, στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του

Η αντίληψη της κομμουνιστικής κοινωνίας απορρέει -συν τοις άλλοις- από μία κριτική στην ανταλλακτική οικονομία και στην έννοια της ατομικής ιδιοποίησης του κέρδους που προκύπτει στην παραγωγική διαδικασία, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις έχει περιγραφεί ως οικονομία δώρων.

Ο μαρξισμός προσπαθεί να ερμηνεύσει τα ιστορικά φαινόμενα μέσα από το πρίσμα της πάλης των τάξεων. Η κοινωνία αποτελείται από διάφορες κοινωνικές τάξεις οι οποίες

διαφοροποιούνται αντικειμενικά από τη σχέση που έχουν με τα μέσα παραγωγής. Για παράδειγμα, η καπιταλιστική κοινωνία αποτελείται από την αστική τάξη (τους κεφαλαιοκράτες/καπιταλιστές, στους οποίους ανήκουν τα μέσα παραγωγής) και την εργατική τάξη ή προλεταριάτο (τους εργάτες, οι οποίοι εργάζονται πουλώντας την εργατική τους δύναμη (διανοητική ή χειρωνακτική) έναντι μισθού για να βγάλουν τα προς το ζην, εφόσον δεν τους ανήκουν μέσα παραγωγής). Ταυτόχρονα όμως η διαστρωμάτωση της καπιταλιστικής κοινωνίας εμπεριέχει και τα μεσαία κοινωνικά στρώματα της πόλης ή της υπαίθρου (ελεύθεροι επαγγελματίες, μικρομαγαζάτορες, αγρότες κλπ) τα οποία σε κρίσιμες στιγμές για την ζωή των ανθρώπων και των κοινωνιών, πολώνονται είτε προς την εργατική, είτε προς την αστική τάξη.

Η ανθρώπινη εργασία μαζί με τη φύση είναι από την αρχαιότητα ως σήμερα, οι πηγές κάθε πλούτου. Είτε μιλάμε για την εργασία των δούλων στις δουλοκτητικές κοινωνίες της αρχαιότητας, είτε μιλάμε για την εργασία των δουλοπάροικων και των βιοτεχνών στο Μεσαίωνα, είτε για την εργασία των εργατών/εργαζομένων στην σημερινή εποχή. Η άρχουσα τάξη κάθε κοινωνίας (αρχαίο Ιερατείο, δουλοκτήτες, φεουδάρχες, καπιταλιστές/κεφαλαιοκράτες), καρπώνεται με την βία τον παραγόμενο πλούτο και τον χρησιμοποιεί για να παγιώσει την δύναμή της με στόχο τη διαιώνιση της εξουσίας της σε βάρος των υπόλοιπων κοινωνικών τάξεων.

Στον καπιταλισμό οι αστοί εκμεταλλεύονται το προλεταριάτο/εργατική τάξη κερδοσκοπώντας από την εργασία των προλεταρίων/εργαζομένων. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται απόσπαση της υπεραξίας που παράγει ο εργαζόμενος, προς όφελος του κεφαλαιοκράτη. Τούτο εξηγείται ως εξής: Τα προϊόντα που παράγονται από τον εργαζόμενο/εργάτη έχουν αξία μεγαλύτερη από το σύνολο του κόστους παραγωγής τους (με ενσωματωμένο και τον μισθό των εργαζομένων/εργατών). Επίσης, ο εργαζόμενος/εργάτης παράγει πολύ περισσότερα προϊόντα από αυτά που θα του έφταναν για να ζήσει εάν δεν υπήρχε το κέρδος του κεφαλαιοκράτη και πληρώνεται λιγότερο από την αξία της εργασίας του. Το κέρδος αυτό το οποίο το έχει παράξει η ανθρώπινη εργασία (διανοητική ή/και χειρωνακτική) αλλά το καρπώνεται ο κεφαλαιοκράτης, ονομάζεται υπεραξία.

Η εργασία στον κομμουνισμό είναι αντιληπτή όχι ως καταπιεστική ανάγκη αλλά ως μία ευκαιρία δημιουργικής εκδίπλωσης των ικανοτήτων του ατόμου και δεν διαχωρίζεται από τον ελεύθερο χρόνο. Το φαινόμενο της φτώχειας έχει εξαλειφθεί καθώς οι πόροι και τα παραγόμενα αγαθά κατανέμονται ως απαιτείται, ενώ η οικονομική παραγωγικότητα είναι μεγιστοποιημένη αφού στην αταξική και χωρίς κράτος κομμουνιστική κοινωνία, δεν εμφανίζονται οι εσωτερικές αντιφάσεις του καπιταλισμού μα και κάθε ταξικής κοινωνίας.

Πάλη των τάξεων

Η φράση Πάλη των τάξεων, ή ταξική πάλη εκφράζει μια βασική σχέση/λειτουργία των ανθρώπινων κοινωνιών από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Τον ανταγωνισμό (πάλη) ανάμεσα στα άτομα που κατέχουν τον πλούτο και την ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής (γη, εργασία, κεφάλαιο κλπ) σε κάθε κοινωνία και σε αυτούς τους ανθρώπους που ζουν από τη δουλειά τους και γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους ιδιοκτήτες του πλούτου και των μέσων παραγωγής, για αυτό και αγωνίζονται για την ελευθερία τους. Το βασικό αυτό χαρακτηριστικό, του ποιος κατέχει μέσα παραγωγής και ποιος όχι, αποτελεί την βασική αιτία για την εμφάνιση μέσα σε κάθε κοινωνία, ομάδων με αντιτιθέμενα κοινωνικά συμφέροντα. Οι ομάδες αυτές ονομάζονται "τάξεις", "κάστες" κλπ.

Στην ιστορία διαμόρφωσης των κοινωνιών από την αρχαιότητα ως σήμερα, η ταξική πάλη έχει ιδιαίτερο βάρος, και είναι αυτή που -σε μεγάλο βαθμό- καθόρισε και καθορίζει τις μορφές με τις οποίες συγκροτούνται οι ανθρώπινες κοινωνίες (φυλές, εθνότητες, αυτοκρατορίες, έθνη, έθνος/κράτος κλπ). Τούτο εξηγείται ως εξής: Ενώ επιφανειακά η κοινωνία φαίνεται ως ένα ενιαίο πράγμα (πχ στην περίπτωση της πόλης/κράτους ή του έθνους/κράτους σήμερα), η πάλη ανάμεσα στην κάθε φορά άρχουσα τάξη και στους καταπιεσμένους, είναι αυτή που διαμορφώνει είτε υπόγεια είτε φανερά τον χαρακτήρα και καθορίζει την εξέλιξη των κοινωνιών.

Η πάλη των τάξεων αρχίζει να εμφανίζεται, όταν οι ανθρώπινες κοινωνίες υπερβαίνουν το επίπεδο του τροφосуλλέκτη που προσπαθεί να βρει σε καθημερινό επίπεδο την τροφή του, και εισέρχονται σταδιακά στο επίσης πρωτόγονο επίπεδο της καλλιέργειας της γης. Μαζί με την εμφάνιση των πρώτων μεθόδων καλλιέργειας της γης και εξημέρωσης ζώων με σκοπό την τροφή και την ένδυση, εμφανίζεται και η διαδικασία αποθήκευσης αυτών των προϊόντων. Η εμφάνιση της δυνατότητας/διαδικασίας αυτής, δημιουργεί τις βάσεις για την εμφάνιση πλεονάσματος το οποίο μπορεί να αποκτήσει αξία και να πουληθεί.

Εμφανίζεται δηλαδή το εμπόριο και ο πρώτος ταξικός διαχωρισμός στην ιστορία του ανθρώπου, μαζί με το κράτος: Η κοινωνία χωρίζεται σε αυτούς που καρπώνονται το πλεόνασμα αυτό και σε αυτούς που δουλεύουν για να το παράγουν και το παραδίδουν αναγκαστικά στην κοινωνικά άρχουσα τάξη. Παράδειγμα τέτοιας κοινωνίας αποτελούν οι

πρώτες κοινωνίες της Φοινίκης, της Ασσυρίας, της Αιγύπτου και άλλων, οι οποίες χωρίζονται στους ιερείς (μάγους, σαμάνους) που αποτελούσαν την άρχουσα τάξη και όσους δούλευαν και παρέδιδαν την παραγωγή τους, υπό το φόβητρο ενός θεού, στους ιερείς.

Η πάλη των τάξεων ιστορικά

Η πρώτη απεργία η οποία καταγράφηκε σε ιστορικά αρχεία της εποχής, πραγματοποιήθηκε στην αρχαία Αίγυπτο το 1152 π. Χ., ενάντια στη Δυναστεία του Φαραώ Ραμσή. Ένας τεχνίτης της βασιλικής Νεκρόπολης στο Deirel-Medina προσπαθεί και τα καταφέρνει να οργανώσει την αυτή την πρώτη γνωστή απεργία των εργαζομένων στην ιστορία της ανθρωπότητας! Το γεγονός καταγράφηκε με λεπτομέρειες σε έναν πάπυρο της εποχής, που διατηρήθηκε και βρίσκεται σήμερα στο Τορίνο.

Άλλα σπουδαία γεγονότα που διασώθηκαν στη διάρκεια των αιώνων και μας βοηθούν να κατανοήσουμε την ταξική πάλη στην εποχή τους, ήταν η εξέγερση του Σπάρτακου το 72 π. Χ. που συντάρaxε την δουλοκτητική Ρώμη, η κομμούνα της Θεσσαλονίκης που προέκυψε ύστερα από νικηφόρα εξέγερση του λαού της Θεσσαλονίκης εναντίον της βυζαντινής αριστοκρατίας και διήρκεσε από το 1342 έως το 1350 κλπ.

Στη νεώτερη εποχή έχουμε κορυφαίες στιγμές έκφρασης της πάλης των τάξεων, με τον πόλεμο των χωρικών κατά των φεουδαρχών στην Αγγλία το 1335, αργότερα στη Γερμανία το 1525, έχουμε την Γαλλική επανάσταση του 1789 με την σταδιακή εκδίωξη της αριστοκρατίας προς όφελος της -ανερχόμενης τότε- αστικής τάξης, την Κομμούνα του 1871 πάλι στη Γαλλία όπου η εργατική τάξη προσπαθεί να ανατρέψει την εξουσία των αστών, την ρώσικη επανάσταση του 1917 όπου για πρώτη φορά η εργατική τάξη επιτυγχάνει σε αυτόν της τον στόχο. Επίσης έχουμε την Γερμανική επανάσταση του 1918 όπου όμως συντρίφτηκε, τον Ισπανικό εμφύλιο του 1936 κλπ.

Τη δεκαετία του '60 θα παρατηρήσουμε μια πρωτοφανή έκρηξη της πολιτικής διαμαρτυρίας πλατιών τμημάτων των καταπιεσμένων στρωμάτων των κοινωνιών σε παγκόσμιο επίπεδο. Μια εξέγερση που βλέπουμε να ξεσπά αφενός στο εσωτερικό των καπιταλιστικών χωρών εναντίον της αστικής τάξης, αφετέρου, στο εσωτερικό των χωρών του υπαρκτού σοσιαλισμού της αναφερόμενης ως κομματικής/κρατικής γραφειοκρατίας

από μέρος του κομμουνιστικού κινήματος. Έτσι θα ξεσπάσει η εξέγερση του Μάη του 1968 στη Γαλλία η οποία σταδιακά επεκτάθηκε στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες και όχι μόνο, και αποτελεί το κορυφαίο και πιο πρόσφατο γεγονός σε παγκόσμιο επίπεδο, που δείχνει την έξαρση της ταξικής πάλης τότε. Μερικοί φιλόσοφοι και ιστορικοί έχουν υποστηρίξει ότι η εξέγερση ήταν το πιο σημαντικό επαναστατικό γεγονός του 20ού αιώνα, επειδή δεν πραγματοποιήθηκε από μεμονωμένο πλήθος, όπως οι εργαζόμενοι ή οι φυλετικές μειονότητες, αλλά ήταν μια παλλαϊκή εξέγερση άνευ φυλετικών, πολιτιστικών, ηλικιακών και κοινωνικών διακρίσεων εναντίον της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Αντίστοιχα, στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού θα ξεσπάσουν εργατικές και λαϊκές διαμαρτυρίες που δείχνουν την ένταση της ταξικής πάλης στις χώρες αυτές, ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '50. Η αρχή θα γίνει στην Ανατολική Γερμανία το 1953 ενώ θα ακολουθήσει η εξέγερση στην Ουγγαρία το '56 και στην Πολωνία λίγο αργότερα. Κορυφαία στιγμή της ταξικής πάλης στις χώρες του ανατολικού μπλοκ θα είναι η άνοιξη της Πράγας το '68.

Σύμφωνα με αρκετούς μελετητές και ένα τμήμα του κομμουνιστικού κινήματος, οι εξεγέρσεις των εργαζομένων και του λαού στις χώρες του ανατολικού μπλοκ (οι οποίες στράφηκαν εναντίον της κομματικής/κρατικής άρχουσας τάξης των χωρών αυτών), είχαν ως περιεχόμενο την βελτίωση των όρων διαβίωσης και την εμβάθυνση των πολιτικών ελευθεριών προς όφελος της κοινωνικής πλειοψηφίας. Σύμφωνα με άλλους μελετητές και τμήμα του κομμουνιστικού κινήματος, οι εξεγέρσεις στις χώρες αυτές αποτέλεσαν αντεπαναστάσεις με αντισοβιετικό και αντικομμουνιστικό περιεχόμενο και προέκυψαν ως αποτέλεσμα της υπονόμευσης των καθεστώτων αυτών από τις καπιταλιστικές χώρες.

Άνοιξη της Πράγας

Μάης του '68, Παρίσι

Κομμουνιστικό Κράτος

Ο όρος κομμουνιστικό κράτος συνιστά αντίφαση διότι η λέξη κομμουνισμός περιγράφει θεωρητικά μία κοινωνία ελεύθερα συναιτερισμένων παραγωγών στην οποία έχουν εξαφανιστεί οι κοινωνικές τάξεις και το κράτος. Ωστόσο στην καθομιλουμένη με τον όρο κομμουνιστικό κράτος αναφερόμαστε ορισμένες φορές στα λενινιστικά κράτη όπως αυτά του ανατολικού μπλοκ. Ωστόσο οι κυβερνήσεις των εν λόγω κρατών και οι περισσότεροι

λενινιστές αποκαλούν τα συγκεκριμένα κράτη λαϊκές δημοκρατίες ή σοσιαλιστικά κράτη, θεωρώντας πως πρόκειται για υλοποιήσεις της μαρξιστικής δικτατορίας του προλεταριάτου, οι οποίες θα οδηγήσουν τελικά στην εμφάνιση της αταξικής κοινωνίας, δηλαδή στην κομμουνιστική κοινωνία.

Στον πολιτικό βίο αυτών των κρατών συνήθως κυρίαρχο ρόλο παίζει το κομμουνιστικό κόμμα. Τα περισσότερα κομμουνιστικά κράτη υιοθέτησαν μια συγκεντρωτική οικονομία κεντρικού σχεδιασμού, με ορισμένες εξαιρέσεις όπως η Κίνα και το Βιετνάμ που η οικονομία τους στηρίζεται στην ελεύθερη αγορά. Στο εσωτερικό το λενινιστικών κινήματων υπάρχουν διαφωνίες όσον αφορά το σοσιαλιστικό χαρακτήρα αυτών των κρατών. Οι φιλελεύθεροι αλλά και αρκετοί μη λενινιστές σοσιαλιστές τα θεωρούσαν συνήθως ολοκληρωτικά κράτη με απολυταρχικές κυβερνήσεις.

Σύμφωνα με το μαρξισμό, μετά από μία πετυχημένη σοσιαλιστική επανάσταση και την εγκαθίδρυση της δικτατορίας του προλεταριάτου ή αλλιώς εργατικής εξουσίας ή εργατικής δημοκρατίας (για να τονιστεί το δημοκρατικό σκέλος στη δικτατορία του προλεταριάτου) η κοινωνία εισέρχεται σε μία περίοδο όπου το κράτος σταδιακά αποδυναμώνεται μαζί με τις κοινωνικές τάξεις προς όφελος της αυτοδιεύθυνσης της κοινωνίας από τους ελεύθερους συνεταιρισμένους παραγωγούς. Οι ελεύθεροι συνεταιρισμένοι παραγωγοί δεν είναι άλλοι παρά το σύνολο των ατόμων της κοινωνίας τα οποία έχουν αποτινάξει από πάνω τους είτε το ρόλο του εργάτη, είτε του μικροαστού, είτε του αστού, μεταπίπτοντας σε ένα νέο παραγωγικό ρόλο. Η διαδικασία αυτή αφορά όπως αναφέρθηκε το σύνολο των ατόμων μιας κοινωνίας και είναι έμπρακτη απόδειξη πως οι κοινωνικές τάξεις σταδιακά εξαφανίζονται.

Για τους αριστερούς και αναρχικούς επικριτές του υπαρκτού σοσιαλισμού, στις χώρες όπου εφαρμόστηκε ο κομμουνισμός, αντί το κράτος να χάνει σταδιακά τη δύναμη του, γιγαντώθηκε γεγονός που υποδεικνύει κατά τη γνώμη τους πως οι χώρες αυτές δεν οικοδομούσαν το σοσιαλισμό αλλά ένα νέο ταξικό/ εκμεταλεωτικό σύστημα.

Καπιταλισμός

Ο καπιταλισμός είναι ένα οικονομικό σύστημα όπου η ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και διακίνησης των προϊόντων, όπως και οι επενδύσεις σε οικονομικά αγαθά, παραγωγή, κατανομή, το εμπόριο και υπηρεσίες, κατέχονται από ιδιώτες, με κυρίαρχο κίνητρο/στόχο το κέρδος. Το κράτος στον καπιταλισμό μπορεί επίσης να αποτελεί τον ιδιοκτήτη μέσων παραγωγής ή διακίνησης των προϊόντων.

ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

- Ιδιωτική επιχειρηματικότητα (επιχειρηματίες κάνουν επενδύσεις με σκοπό την μεγιστοποίηση του κέρδους)
- Ανταγωνισμός επιχειρήσεων για την κατάκτηση των αγορών για την πώληση των προϊόντων τους
- Μισθωτοί εργάτες (λαμβάνουν μισθό για τις ώρες που εργάζονται στις επιχειρήσεις)

ΠΡΟΝΕΩΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Στις προκαπιταλιστικές κοινωνίες, ο παραγωγός τους είναι συγχρόνως τεχνίτης, οικοτέχνης, επιτηδεύματίας ή αγρότης. Ένας χειροτέχνης που ασκεί τη χειροτεχνία του ως

συμπληρωματική εργασία εντός του «οίκου». Κατέχει τη γνώση της παραγωγής του προϊόντος και έχει τον έλεγχο των εργαλείων και της υλικής παραγωγής, την οποία σχεδιάζει, οργανώνει και ελέγχει ο ίδιος. Σε αυτές τις μορφές εμπορικής ανταλλαγής, η εργασία ενσωματώνει την τεχνογνωσία για την παραγωγή του προϊόντος, που ανάγεται σε τέχνη (ars). Στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής η τεχνογνωσία ενσωματώνεται στις μηχανές, ενώ η εργασία χάνει τα ποιοτικά της χαρακτηριστικά και παίρνει τη μορφή της απλής ανάλωσης δύναμης. Ο εργάτης γίνεται ένα απλό εξάρτημα των μηχανών.

Σε όλη την ιστορία της προκαπιταλιστικής παραγωγής και ανταλλαγής εμπορευμάτων, η κάλυψη των κοινωνικών αναγκών γίνεται κυρίως χωρίς τη μεσολάβηση της αγοράς, ανταποκρινόμενη στις άμεσες ανάγκες των παραγωγών, ενώ στην καπιταλιστική κοινωνία, όλα τα αγαθά παράγονται ως εμπορεύματα και διακινούνται μέσω της αγοράς. Στην καπιταλιστική κοινωνία η ανταλλαγή και η παραγωγή των εμπορευμάτων πραγματοποιείται από το κεφάλαιο ως μια αδιάσπαστη και συνεχή διαδικασία όπου παραγωγή, ανταλλαγή και κυκλοφορία του εμπορεύματος είναι εσωτερικά εντοπιζόμενες

Οι προκαπιταλιστικοί τρόποι παραγωγής απαιτούν την επέμβαση «εξωοικονομικών λόγων» για να κάνουν τον εργάτη να εργαστεί για τον εκμεταλλευτή του, κάτι το οποίο δεν συμβαίνει στον καπιταλισμό, που κυριαρχεί το οικονομικό επίπεδο.

Οι αποφάσεις των ατόμων δεν επηρεάζουν την διακύμανση των τιμών των εμπορευμάτων, αλλά οι διακύμανση των τιμών προσδιορίζει τις συνθήκες στις οποίες τα άτομα αποκτούν πρόσβαση στα εμπορεύματα.

ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Η διαδικασία της ανταλλαγής στον καπιταλισμό περικλείει τον τρόπο υποταγής στην «πραγμοποίηση» του αστικού κόσμου. Το εμπόρευμα και κατ' επέκταση το χρήμα, μεταβιβάζονται μαζί με την αρετή ή τη δύναμη που τα χαρακτηρίζει, αδιαφορώντας για την προσωπικότητα των συναλλασσομένων ατόμων.

Κυρίαρχη ιδεολογία της καπιταλιστικής κοινωνίας δεν είναι η ιδεολογία της πλειοψηφίας όπως θα ήταν λογικό, αλλά της τάξης που κυβερνάει τον κρατικό μηχανισμό σύμφωνα με τα συμφέροντα της. Το κράτος στον καπιταλισμό εξασφαλίζοντας την αναπαραγωγή των «συνθηκών» της παραγωγής, εξασφαλίζει και την αναπαραγωγή των κοινωνικών σχέσεων και συντηρεί τη συνεκτικότητα του συστήματος. Η ταξική ιδεολογία που αναπαράγει τον καπιταλισμό, πραγματώνεται και ενσαρκώνεται σε θεσμούς και μηχανισμούς. Η αντικειμενοποίηση των κοινωνικών σχέσεων αποτελεί καταστατική συνθήκη για τον καπιταλισμό. Μετατρέποντας ο καπιταλισμός τα πάντα σε αντικείμενα απαλλοτριώσιμα, εκποιήσιμα, σε δουλική εξάρτηση από το εμπόριο το οποίο μεταβλήθηκε σε εγωιστική ανάγκη, συνέβαλε στην ανθρώπινη αλλοτρίωση.

Για τον Μαρξ τα προτάγματα της νεωτερικότητας του Διαφωτισμού με κυριότερο εκείνο της ελευθερίας, συνδέθηκαν με την ελευθερία της εμπορευματικής αγοράς ως μοναδικό μέσο ανάπτυξης και χειραφέτησης του ατόμου. Η κριτική του συνίσταται στο ότι οι αρχές της ελευθερίας και της χειραφέτησης, αποτελούσαν απλή μεταμφίεση των συμφερόντων της αστικής τάξης μέσα από μια ολοφάνερα ψευδαισθητική ελευθερία που υπέκρυπτε την οικονομική ανισότητα των κοινωνικών μέσων παραγωγής.

Στον καπιταλισμό το εργαζόμενο υποκείμενο εντάσσεται υποχρεωτικά σε έναν προκαθορισμένο κλάδο εργασίας και διέπεται από καθοριστικές ταξικές σχέσεις με συνέπεια τον διαχωρισμό μεταξύ ιδιωτικού και κοινωνικού συμφέροντος, οδηγώντας στην αποδυνάμωση των κοινωνικών δεσμών. Τα άτομα δεν μπορούν να ελέγξουν τα αποτελέσματα των κοινωνικών δραστηριοτήτων.

Η εργασία είναι εξωτερική προς τον εργάτη, επομένως, ο εργάτης δεν επιβεβαιώνει αλλά αρνείται τον εαυτό του στην εργασία του. Γι' αυτό ο εργάτης βρίσκει τον εαυτό του μόνο έξω από την εργασία του.

Όσο περισσότερα αγαθά παράγει, τόσο φτηνότερο εμπόρευμα γίνεται. Η υποτίμηση του ανθρώπου αυξάνεται ευθέως ανάλογα προς την αυξανόμενη αξία των πραγμάτων. Η εργασία δεν παράγει μόνο εμπορεύματα: παράγει επίσης τον εαυτό της και τους εργάτες ως εμπόρευμα -με την ίδια αναλογία που παράγει εμπορεύματα.

Όπου υπάρχει «κυριαρχία του εμπορεύματος» η κοινωνική εξέλιξη και οι μορφές συνειδησης υποτάσσονται στο βασικό στοιχείο της κυριαρχίας του εμπορεύματος, στην «πραγματοποίηση».

Η αλλοτρίωση έγκειται σε τρία κυρίως σημεία: στην απώλεια της σχέσης του εργάτη με το προϊόν της εργασίας του, την αποξένωση του εργάτη από τον εαυτό του και την «αποξένωση από τον άνθρωπο» μέσα από τη νόθευση του συλλογικού χαρακτήρα της παραγωγικής δραστηριότητας, μέσω του καταμερισμού της εργασίας. Η καπιταλιστική εργασία στερεί την ανθρώπινη υπόσταση από τα χαρακτηριστικά της, αφού δεν αποτελεί πια έκφραση δημιουργικότητας, συνειδητότητας, καθολικότητας και συλλογικότητας του εργάτη, αλλά υποβαθμίζεται σε μέσο διαιώνισης της ζωής του.

Οι κοινωνικές σχέσεις δεν είναι «άμεσες» καθώς δεν αποτελούν σχέσεις μεταξύ ανθρώπων, αλλά σχέσεις που μεσολαβούνται από τα εμπορεύματα που έχει ο καθένας στη διάθεση του. Οι άνθρωποι συνδέονται και εντάσσονται στην κοινωνία μόνον αν και εφόσον ανταλλάσσουν ως εμπόρευμα την εργασία ή το ίδιο το εμπόρευμα, ενώ υποκαθιστούνται από το «κεφάλαιο», δηλαδή τα εμπορεύματα, το χρήμα ή το ημερομίσθιο που τυχόν έχουν στη διάθεση τους και ταυτίζονται με αυτό, καθώς συνθέτει την κοινωνική τους ύπαρξη και τους δίνει κοινωνική υπόσταση.

Η εμπορευματοποίηση της κοινωνίας μετατρέπει τον άνθρωπο από συγκεκριμένο πρόσωπο που συνδέεται οργανικά με το έργο του, σε αφηρημένο παραγωγικό συντελεστή, ίδιο ποιοτικά με τα αντικείμενα που δημιουργεί, στερώντας του την ανθρώπινη υπόσταση και αξιοπρέπεια.

Οι απογυμνωμένοι από κάθε μέσο της εργασίας και της παραγωγής εργάτες και οι ιδιοκτήτες του χρήματος και των εμπορευμάτων χαρακτηρίζουν την καπιταλιστική μορφή οργάνωσης της ανθρώπινης κοινωνικής ζωής.

Ο Μαρξ δεν θεωρεί την αυτονόμηση της οικονομίας ως πηγή όλων των δεινών. Πιστεύει όμως, ότι η οργάνωση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής είναι ελαττωματική, αφού η απελευθέρωση των οικονομικών δυνάμεων οδήγησε στη συγκέντρωση των μέσων παραγωγής σε ένα πολύ μικρό τμήμα του πληθυσμού. Η λύση θα δίνονταν με τη σοσιαλιστική επανάσταση και την πραγμάτωση του προτάγματος της ελευθερίας. Ο Μαρξ θεωρεί πως παρ' όλες τις δυσμενείς του συνέπειες, η εγγενής στον καπιταλισμό απελευθέρωση των παραγωγικών δυνάμεων, ενέχει τη βαθιά «θετική προοπτική μιας απελευθερωτικής δυναμικής»-της κυριαρχίας των ανθρώπινων δυνάμεων πάνω στη φύση-στην αληθινή κοινωνία της ελευθερίας, τον κομμουνισμό. Στη νεωτερική κοινωνία ο άνθρωπος φτάνει στο σημείο να κυριαρχεί επάνω στη φύση πολύ περισσότερο από ότι όλες μαζί οι προηγούμενες κοινωνίες, αφού οι παραγωγικές σχέσεις μεταξύ των ατόμων απελευθερώνουν μια πρωτοφανή και σχεδόν ανεξέλεγκτη ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων.

Οι ταξικές σχέσεις χαρακτηρίζονται από την θέση των υποκειμένων μέσα στην παραγωγική διαδικασία και όχι στο μέγεθος των εισοδημάτων. Για αυτό το λόγο η διαίρεση

σε τάξεις δεν μπορεί να εξαλειφθεί με μέτρα ανακατανομής εισοδήματος, μέσα από μια δημοσιονομική πολιτική ενός αστικού κράτους. Απαιτείται η απόδοση-μεταξύ άλλων- του ελέγχου και της πραγματικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής στους ίδιους στους εργαζόμενους, μέσα από τη σοσιαλιστική επανάσταση.

Η ιδανική κατάσταση του ανθρώπου, ταυτίζεται από τον Μαρξ με την πολιτική και οικονομική χειραφέτηση από την μισθωτή εργασία.

Το προλεταριάτο πρέπει να διαρρήξει έμπρακτα τον αστικό (ποσοτικό) τρόπο σκέψης και να αντιμετωπίσει την κοινωνία «ως διαλεκτική ενότητα». Όταν η συνείδηση του προλεταριάτου αναχθεί σε αυτοσυνείδηση ολόκληρης της κοινωνίας θα ανακοπεί η «πλήρης καπιταλιστική εξορθολογικοποίηση ολόκληρου του κοινωνικού Είναι». Τα ποσοτικοποιημένα πράγματα, θα διαλυθούν σε μεταβαλλόμενες διαδικασίες και σχέσεις, αναδεικνύοντας τη δυνατότητα και αναγκαιότητα της «ανατροπής των πραγμάτων». Έτσι το προλεταριάτο γίνεται το ταυτόσημο αντικείμενο-υποκείμενο της ιστορίας και η πρακτική του αλλάζει την πραγματικότητα»

Επίσης σύμφωνα με τον Γάλλο φιλόσοφο Alain Badiou, ο καπιταλισμός προτείνει τη συρρίκνωση της επιθυμίας στη διάσταση του συμφέροντος. Η επιθυμία πλέον θεωρείται «νόθα» καθώς το κέρδος είναι το μοναδικό ποθούμενο αντικείμενο, και το νόημα της ζωής του καθενός συρρικνώνεται στα ζωικά συμφέροντά του. Η «φτώχεια» αυτή στην επιθυμία αφορά τη συρρίκνωσή της στην επιθυμία των αντικειμένων και όσων επιτρέπουν την απόκτησή τους. Το υποκείμενο που έχει προσαρμοστεί στο καπιταλιστικό σύμπαν φαίνεται σαν ένα αιώνιο παιδί, απερίσκεπτο και σκλαβωμένο στο να ζητά από τους «ανώνυμους γονείς του κεφαλαίου» τα μέσα για να αποκτή διαρκώς καινούρια παιχνίδια. Ο καπιταλισμός φαίνεται να θέλει να διαιωνίζει το παρόν με άλλα μέσα, να σταματά δηλαδή την ουσιαστική εξέλιξη της ζωής, και ο χρόνος σε αυτόν φαίνεται να λιμνάζει σε ένα είδος επιτόπιας κινητικότητας. Η επιθυμία περιορίζεται στην άμεση κατανάλωση ως αποτέλεσμα μιμητικής ανταγωνιστικής διαδικασίας απόκτησης αγαθών, υποβιβάζοντας τον οραματισμό σε ουτοπική αναζήτηση. Το κύμα αυτής της μίμησης είναι σαρωτικό και έτσι εξαντλούνται οι πόροι του συστήματος με αποτέλεσμα την κατάρρευσή του.

Ο ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ

Η προσπάθεια για τη διαμόρφωση ενός σύγχρονου προγράμματος εργατικής πολιτικής, για τη διαμόρφωση μιας σύγχρονης θεωρίας και, πράξης της επαναστατικής δράσης δεν μπορεί παρά να έχει ως αφετηρία της μια -κατά το δυνατόν- επαρκή και διεισδυτική κριτική ανάλυση του σύγχρονου καπιταλισμού, των νόμων κίνησής του, των αντιφάσεων, των προοπτικών του.

Μια τέτοια ανάλυση δεν μπορεί παρά να διαπνέεται από μια Βασική επιδίωξη: Πώς θ' αναδειχτεί πιο βαθιά και πλούσια η ασυμβατότητα του σύγχρονου καπιταλισμού με τις ανάγκες του κόσμου της εργασίας; Πώς θ' αναδειχτούν τα κρίσιμα πεδία αντιπαράθεσης με την κοινωνία του κεφαλαίου και οι δρόμοι προσέγγισης στην ανατροπή της αστικής κυριαρχίας; Πώς το αίτημα γι' αυτή την ανατροπή και την κατάργηση της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης θα γειωθεί στην κίνηση των σύγχρονων αντιθέσεων και κυρίως πώς θα συνδεθεί με τη συνείδηση και την πράξη της εργατικής πλειοψηφίας; Πώς θα αναδειχτούν - και το κυριότερο, πώς θα εξασφαλιστούν- τα αναγκαία εφόδια (πολιτικά, θεωρητικά, κινηματικά) ενός κινήματος ρήξης και ανατροπής της καπιταλιστικής τάξης πραγμάτων σε εθνικό και διεθνικό επίπεδο;

Να το πούμε αλλιώς. Είμαστε σε μια περίοδο όπου ο καπιταλισμός φαντάζει παντοδύναμος.

Κατανοούμε, βέβαια, τις τρομακτικές δυσκολίες και τα όρια που έχει μια τέτοια φιλόδοξη προσπάθεια. Πρόκειται για δυσκολίες και όρια εθνικά αλλά και διεθνή (τα δικά μας

χαρακτηριστικά ως NAP, η κατάσταση της ριζοσπαστικής Αριστεράς και του εργατικού κινήματος, η σημερινή φτώχεια της μαρξιστικής-εργατικής θεωρίας, οι γενικότεροι συσχετισμοί δύναμης, οι ιδιαιτερότητες του ελληνικού καπιταλισμού κ.λπ.) Πρόκειται επίσης για δυσκολίες και όρια που θέτουν αρκετά από τα «κουσούρια» του παρελθόντος που μας συνοδεύουν ακόμα (στη θεωρία και την πράξη), αλλά επίσης και το συχνά αβασάνιστο «φτύσιμο» αυτού του παρελθόντος και η συχνή υπόκλιση στα «νεωτεριστικά» ρεύματα του συρμού που ανθούν σήμερα. Πρόκειται, τέλος, για δυσκολίες που προκύπτουν από τον κατακερματισμό της κινηματικής δράσης, της πολιτικής πράξης, της θεωρητικής σκέψης (εδώ και η αναβίωση του «ακαδημαϊκού», αλλά όχι επαναστατικά μαχόμενου μαρξισμού), καθώς και από τον κατακερματισμό των ριζοσπαστικών-αντικαπιταλιστικών τάσεων, δυνάμεων και σχημάτων (από εδώ και η εκτίμηση ότι το παραπάνω καθήκον δεν είναι υπόθεση μόνο δική μας, αλλά και όλων αυτών, υπαρκτών ή εν δυνάμει).

Με μια τέτοια οπτική επιχειρούμε σε τούτο το κείμενο να αναλύσουμε κριτικά εκείνα τα κρίσιμα χαρακτηριστικά του σύγχρονου καπιταλισμού που επηρεάζουν -και μάλιστα καθοριστικά- τη θεωρία και την πράξη της εργατικής-επαναστατικής πολιτικής σήμερα, διαμορφώνοντας μια νέα ενότητα γενικών θεωρητικών θέσεων και μεσοπρόθεσμης ανάλυσης της ιστορικής περιόδου.

Ο καπιταλισμός σύμφωνα με πολλούς διανοητές αλλά και οικονομολόγους, στη σχετικά μακρά του ιστορία του χαρακτηρίστηκε από ποιοτικές και ποσοτικές μεταβολές.[12] Η πρώτη περίοδος (από τον 16ο αι. έως τα μέσα του 18ου αιώνα) χαρακτηρίζεται από την διαδικασία της πρωταρχικής συσσώρευσης και μπορεί να ονομαστεί "καπιταλισμός του ελεύθερου ανταγωνισμού". Στην περίοδο αυτή κυριαρχεί η μικρή και μεσαία βιοτεχνία (μανιφακτούρα). Από τα μέσα του 18ου αιώνα έως τα τέλη του 19ου αιώνα αρχίζει και κυριαρχεί η μεγάλη επιχείρηση ως αποτέλεσμα της αποικιοποίησης, η οποία όμως δεν έχει αποκτήσει ακόμα τα χαρακτηριστικά του "μονοπωλίου". Από τα τέλη του 19ου αιώνα κυριαρχεί πλέον ο "μονοπωλιακός καπιταλισμός", διότι παρατηρούμε την συγκέντρωση και συγκεντροποίηση του κεφαλαίου σε μεγάλες μονοπωλιακές επιχειρήσεις. Είναι πλέον η εποχή του ιμπεριαλιστικού σταδίου για τον καπιταλισμό. Τέλος, σήμερα υπάρχουν μαρξιστές διανοούμενοι οι οποίοι έχουν την αντίληψη πως ο καπιταλισμός από τις αρχές της δεκαετίας του '70 περνά σε ένα νέο στάδιο, που ονομάζεται "ολοκληρωτικός καπιταλισμός". Η ιδεολογία που αποδέχονται σήμερα οι υπερασπιστές του καπιταλισμού είναι κατά κύριο λόγο ο νεοφιλελευθερισμός

ΜΙΚΤΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

πηγη : www.viadiplomacy.gr

Ιστορική εξέλιξη:

Ο όρος «μικτή οικονομία» ανέκυψε στο πλαίσιο του πολιτικού διαλόγου στο Ηνωμένο Βασίλειο στην μεταπολεμική περίοδο, αν και το σύνολο των πολιτικών που σχετίζονται αργότερα με τον όρο, είχε υποστηρίξει ότι πρωτοεμφανίστηκε τουλάχιστον την δεκαετία του 1930. Οι υποστηρικτές της μικτής οικονομίας ήταν οι Rh Taweney, Anthony Crosland και ο Andrew Shonfield, οι οποίοι ως επί το πλείστον συνδέονταν με το Βρετανικό Εργατικό Κόμμα. Παρόμοιες απόψεις εκφράστηκαν και από του «συντηρητικούς». Ωστόσο, οι επικριτές της βρετανικής μικτής οικονομίας υποστήριξαν, ότι αυτό που ονομάζεται μικτή οικονομία είναι μια κίνηση προς το σοσιαλισμό και την αύξηση της επιρροής του κράτους.

Έννοια της μικτής οικονομίας:

Η μικτή οικονομία θεμελιώθηκε από διάφορες θεωρίες. Στην πράξη, η μετάβαση από την αμιγή οικονομία της αγοράς και από την αμιγή κρατική οικονομία στην μικρή οικονομία, έγινε με διάφορους τρόπους. Έτσι, διαμορφώθηκαν διάφορες μορφές και μοντέλα μικτής οικονομίας, όπως είναι η αγορακεντρική μικτή οικονομία, η διευθυνόμενη από το κράτος μικτή οικονομία, η κορπορατιστική μικτή οικονομία, η Κοινωνική Οικονομία της Αγοράς, το New Deal, το Σκανδιναβικό (Σουηδικό Μοντέλο), ο Σοσιαλισμός της Αγοράς, η Νέα Μικτή Οικονομία και άλλες. Η μικτή οικονομία αποτελεί επιλογή πολλών αστικών και σοσιαλιστικών, σοσιαλοδημοκρατικών κομμάτων και κυβερνήσεων. Εμφανίζεται στα προγράμματά τους και στις κυβερνητικές πρακτικές. Η μικτή οικονομία είναι βασικό στοιχείο του δημοκρατικού σοσιαλισμού, το οικονομικό περιεχόμενό του.

Στοιχεία μικτής οικονομίας υπάρχουν στα προγράμματα όλων των σοσιαλιστικών κομμάτων και πολλών αστικών κομμάτων. Οι σχετικές αντιλήψεις πέρασαν από διάφορα

στάδια. Έτσι, γίνεται λόγος για παλαιά και για νέα μικτή οικονομία. Η παλαιού τύπου σοσιαλδημοκρατία θεωρούσε τον καπιταλισμό της ελεύθερης αγοράς, ως την πηγή πολλών από τα προβλήματα που είχε διαγνώσει ο Μαρξ, αλλά πίστευε ότι αυτά μπορούν να αποσοβηθούν ή να ξεπεραστούν μέσω της κρατικής παρέμβασης στην αγορά. Το κράτος έχει υποχρέωση να παρέχει τα δημόσια αγαθά, που η αγορά, είτε δεν είναι σε θέση να προσφέρει, είτε τα προσφέρει μεν αλλά με σπασμωδικό τρόπο. Η ισχυρή παρουσία της κυβέρνησης στην οικονομία, καθώς και σε άλλους τομείς της κοινωνίας, θεωρείται φυσική και επιθυμητή, δεδομένου ότι η δημόσια εξουσία σε μια δημοκρατική κοινωνία εκφράζει την συλλογική βούληση. Η συλλογική λήψη των αποφάσεων, στην οποία συμμετέχουν κυβέρνηση, επιχειρήσεις και συνδικάτα, αντικαθιστά μερικώς τους μηχανισμούς της αγοράς. Μια περαιτέρω παραλλαγή της μικτής οικονομίας είναι η πλουραλιστική οικονομία, η οποία περιλαμβάνει όχι δύο αλλά τουλάχιστον τρεις τομείς της οικονομίας: τον ιδιωτικό τομέα, το κράτος και τους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, όπως είναι τα νοσοκομεία, τα φιλανθρωπικά ιδρύματα, τα πανεπιστήμια, τα ερευνητικά ιδρύματα κ.λπ. Σύμφωνα με Αμερικανούς οικονομολόγους, το σύνηθες μοντέλο της οικονομίας επικεντρώνει την προσοχή του στον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος επιδιώκει κέρδος. Ένα ρεαλιστικότερο μοντέλο υποθέτει, ότι υπάρχουν τρεις κύριοι επιχειρηματικοί τομείς: ο κερδοσκοπικός τομέας, ο μη κερδοσκοπικός τομέας και ο κυβερνητικός τομέας. Στην σύγχρονη εποχή, ο πλουραλιστικός χαρακτήρας της οικονομίας εμπλουτίζεται με νέες ενδιάμεσες και υβριδικές μορφές της οικονομίας, όπως εταιρίες με μικτή ιδιοκτησία, με διπλή ρύθμιση από την αγορά και το κράτος, κοινωνικός και κοινωνικοποιημένος τομέας, ημιδημόσια αγαθά κ.λπ.

Γενικότερα, στο πλαίσιο του καπιταλισμού διαμορφώθηκαν ιστορικά δύο βασικά μοντέλα οικονομίας:

1. Η ελεύθερη οικονομία της αγοράς που στηρίζεται στον ελεύθερο ανταγωνισμό και κυριαρχεί στην πρώτη φάση ανάπτυξης του καπιταλισμού.
2. Το δεύτερο μοντέλο είναι η μικτή οικονομία που διαμορφώνεται στην ύστερη φάση του καπιταλισμού και χαρακτηρίζει την σύγχρονη εποχή.

ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ:

Σε γενικές γραμμές η πλουραλιστική θεωρία λέει ότι η κοινωνία είναι ένας αγώνας ανταγωνιστικών ομάδων μέσα σε μια αρένα με διαιτητή το κράτος. Το κράτος αποτελεί θεσμοθετημένη δύναμη και εξουσία και είναι ο υπέρτατος θεματοφύλακας της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας στη σύγχρονη κοινωνία, ανοίγοντας το δρόμο ώστε από τις εντάσεις να προκύψει πολιτικός ανταγωνισμός και πλουραλιστική δημοκρατία. Το κράτος δεν εξυπηρετεί ούτε τα δικά του συμφέροντα ούτε αυτά μιας και μοναδικής ομάδας ή τάξης. Το κράτος μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο διαπραγμάτευσης ή μεσολάβησης. Κύριο καθήκον του κράτους είναι να εξισορροπεί τα συμφέροντα ενός πλήθους ανταγωνιστικών ομάδων, να εκπροσωπεί τα συμφέροντα της κοινωνίας στο σύνολό της, συντονίζοντας τις υπόλοιπους σημαντικούς θεσμούς. Η πρωταρχική λειτουργία του είναι να προωθή την αρμονία στο πλαίσιο του συστήματος για να εξασφαλίσει την ισορροπία και την τάξη ή να επιτηρεί τις συγκρούσεις συμφερόντων. Από αυτούς τους ρόλους, το κράτος είναι σε θέση να θεσμοθετεί την κυριαρχία του και να διατηρεί την τάξη στην

κοινωνία. Διαχωρισμός της κυβερνητικής εξουσίας: πληθώρα ανταγωνιζόμενων κυβερνητικών φορέων, διευθύνσεων και τοπικών αρχών, την ύπαρξη πολιτικών κομμάτων. Έτσι τα άτομα και οι ομάδες μπορούν να έχουν στη διάθεσή τους διάφορα σημεία πρόσβασης στους φορείς λήψης αποφάσεων.

Χαρακτηριστικά της μικτής οικονομίας:

Το υπόδειγμα της μικτής οικονομίας έχει συγκεκριμένα βασικά χαρακτηριστικά, τα οποία απαριθμούνται ως εξής:

1. Η συμβίωση του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα
2. Ο συνδυασμός ιδιωτικών αγαθών, δημόσιων αγαθών και μικτών αγαθών
3. Ο συνδυασμός οικονομικών και κοινωνικών σκοπών των επιχειρήσεων
4. Η εφαρμογή ιδιωτικο-οικονομικών, κοινωνικών και μικτών κριτηρίων οργάνωσης και λειτουργίας της μικτής οικονομίας
5. Η μικτή ρύθμιση της οικονομίας από την αγορά και το κράτος
6. Η μικτή οικονομία ως πλαίσιο εναρμόνισης των διαφορετικών συμφερόντων
7. Ο προγραμματισμός ως χαρακτηριστικό γνώρισμα της μικτής οικονομίας της μικτής οικονομίας

Η συνύπαρξη πολλών αμιγώς και μικτών μορφών ιδιοκτησίας

Η έννοια της ιδιοκτησίας περιλαμβάνει την ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής, τον ιδιοκτήτη και τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη, δηλαδή τα δικαιώματα ιδιοποίησης των εισοδημάτων, τα δικαιώματα αγοραπωλησίας της ιδιοκτησίας και τα δικαιώματα ρύθμισης. Περιλαμβάνει ακόμη, τους περιορισμούς που επιβάλλονται στον ιδιοκτήτη κατά την άσκηση των δικαιωμάτων του. Είναι σημαντική η διάκριση του δικαιώματος της πραγματικής ιδιοκτησίας και της ονομαστικής ιδιοκτησίας .

Στην μικτή οικονομία συμβιώνουν πολλές μορφές ιδιοκτησίας και πολλοί τύποι ιδιοκτητών, εκ των οποίων, σύμφωνα με τον Κορνάι οι κυριότεροι είναι οι εξής:

A) Η ατομική ιδιοκτησία. Στην μορφή αυτή ανήκουν:

- Η οικογενειακή εκμετάλλευση στη γεωργία και η οικογενειακή επιχείρηση που λειτουργεί στη βιομηχανία, στο εμπόριο και σε άλλους κλάδους των υπηρεσιών.
- Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, στις οποίες δεν διαχωρίζεται η ιδιοκτησία από τη διοίκηση, όπου δηλαδή ο ιδιοκτήτης είναι ταυτόχρονα και διοικητής ή διευθυντής της επιχείρησης.
- Οι νέες επιχειρήσεις που διοικούνται από τους ιδρυτές επιχειρηματίες, αλλά λειτουργούν με δανειακά και όχι με ίδια κεφάλαια.

Ο συνδυασμός οικονομικών και κοινωνικών σκοπών των επιχειρήσεων:

Στη μικτή οικονομία, οι επιχειρήσεις έχουν πολλαπλούς σκοπούς. Από αυτήν την άποψη, μεταξύ των ιδιωτικών και δημόσιων επιχειρήσεων υπάρχουν ομοιότητες και διαφορές. Η κυριότερη ομοιότητα αποτελεί το γεγονός, ότι και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις και οι δημόσιες επιχειρήσεις αναπτύσσουν επιχειρηματικές δραστηριότητες στον παραγωγικό, τον εμπορικό, τον τραπεζικό τομέα, σε άλλες υπηρεσίες και τομείς. Η σημαντικότερη διαφορά είναι, ότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν ως κύριο σκοπό τη μεγιστοποίηση του κέρδους, ενώ οι δημόσιες επιχειρήσεις έχουν ως κύριο σκοπό τη μεγιστοποίηση του κοινωνικού οφέλους. Σε συνδυασμό με τους παραπάνω σκοπούς, τόσο οι ιδιωτικές όσο και οι δημόσιες επιχειρήσεις αναπτύσσουν διάφορες κερδοσκοπικές ή μη κερδοσκοπικές δραστηριότητες. Με την έννοια αυτή, οι σκοποί τους έχουν μικτό χαρακτήρα.

Κοινωνικοί στόχοι:

- Η εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και του γενικότερου κοινωνικού οφέλους, με τον εφοδιασμό της κοινωνίας με δημόσια και ιδιωτικά αγαθά
- Η μείωση της ανισότητας και η καταπολέμηση της φτώχειας
- Η προστασία του περιβάλλοντος
- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και βελτίωση συνθηκών εργασίας και αμοιβής
- Καθαρή ατμόσφαιρα, πάρκα, καθαρές παραλίες κ.λπ.

Εθνικοί στόχοι:

- Δημιουργία αμυντικής βιομηχανίας
- Ανάπτυξη δραστηριοτήτων στους τομείς των μεταφορών και επικοινωνιών

Αναπτυξιακοί στόχοι:

- Δημιουργία οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου
- Δημιουργία δικτύου επικοινωνίας και τηλεπικοινωνιών
- Ανάπτυξη πόλεων και επαρχιών
- Εξασφάλιση σωστής συγκοινωνίας, ύδρευσης και καθαριότητας
- Συμβολή στην ηλεκτροδότηση και στην τηλεφωνοδότηση της επαρχίας, των απομακρυσμένων ορεινών και νησιωτικών περιοχών

Οικονομικοί στόχοι:

- Επίτευξη οικονομικού πλεονάσματος
- Μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας και αύξηση της αποδοτικότητας των κεφαλαίων και των επενδύσεων
- Βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και υπηρεσιών
- Σταθεροποίηση της οικονομίας
- Υλοποίηση αντικυκλικής και αντιπληθωριστικής πολιτικής

Στρατηγικοί στόχοι:

- Δυναμική επέκταση των δημόσιων επιχειρήσεων
- Αύξηση της περιουσίας τους
- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητά τους, του γοήτρου και του κύρους τους.

Πηγες:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%BF%CE%BC%CE%BC%CE%BF%CF%85%CE%BD%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%9A%CF%8C%CE%BC%CE%BC%CE%B1_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82

<http://tvxs.gr/news/%CF%83%CE%B1%CE%BD-%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1/%CF%83%CE%B1%CE%BD-%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1-%CE%BF-%CE%BB%CE%AD%CE%BD%CE%B9%CE%BD-%CF%86%CE%B5%CF%8D%CE%B3%CE%B5%CE%B9-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7-%CE%B6%CF%89%CE%AE>

http://lyk-peir-anavr.att.sch.gr/Lessons/01HUMANITIES/History/StudentWorks/02_Kritikou_Marx.pdf

Bara Zoltan – Szabo Katalin: Gazdasagi rendszerek, orszagok, intezmenyek, Aula Kiado.

Kornai J. (1993), Utkereses, Szazadveg Kiado, Budapest

Μπαμπανάσης Σ. (2001), Σύγχρονα Οικονομικά Συστήματα, εκδ. Παπαζήση